

і інформації в забезпеченні національної конкурентоспроможності.

2. Першочергову роль у реалізації наміченого курсу відіграє людський капітал, творчі та репродуктивні здібності якого визначають якість економічного розвитку (темпи зростання ВВП за рахунок підвищення продуктивності праці, зниження матеріаломісткості, структурної перебудови економіки на користь наукомісткого високотехнологічного виробництва тощо).

3. В умовах інтелектуалізації суспільного виробництва суттєвого коригування потребує макроекономічна політика відтворення людського капіталу, не обмежуючись лише відновленням його фізичних можливостей, але творчих, інтелектуальних здібностей.

Стаття надійшла до редакції 28.02.2007

УДК 334.012.64

О.П. Хом'як, аспірант,
Тернопільський національний економічний університет

РЕФОРМУВАННЯ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА, ЯК ВАЖЛИВА ПЕРЕДУМОВА ОПТИМІЗАЦІЇ ВІДТВОРЕННЯ ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ

АНОТАЦІЯ. Проведене дослідження визначає особливості органічного взаємозв'язку соціального та економічного аспектів реформування галузі житлово-комунального господарства з урахуванням необхідності підвищення рівня задоволення потреб та інтересів кінцевих споживачів, а також конкретизує теоретико-методологічні підходи до раціоналізації системи відносин, що формуються в результаті взаємодії підприємств-надавачів послуг і їх споживачів.

КЛЮЧОВІ СЛОВА. Житлово-комунальні послуги, житлово-комунальне господарство регіону, тариф на житлово-комунальні послуги, тарифна політика, платоспроможність населення, споживач.

За умови необхідності забезпечення прогресивного розвитку національної економіки в цілому та окремих регіонів зокрема, особливо актуальним є дослідження проблем підвищення рівня ефективності відтворення людських ресурсів, що в значній мірі зумовлюється рівнем життя населення, який залежить від позитивних змін, які відбудуться в результаті реформування житлово-

комунального господарства держави в цілому, а також підприємств, що займаються наданням комунальних послуг на регіональному рівні.

Сутність проблеми полягає у необхідності формування такого правового, організаційно-методичного, фінансово-кредитного та маркетингового поля діяльності суб'єктів господарювання на ринку житлово-комунальних послуг, яке б створювало умови для найбільш функціонування усієї системи житлово-комунальних послуг — якісного задоволення потреб кінцевих споживачів. Разом з тим, забезпечення населення якісними житлово-комунальними послугами в умовах ринкової економіки залежить від можливостей споживачів оплачувати ці послуги. Зростання рівня тарифів значно знижує рівень життя в першу чергу молодих сімей, що не сприяє розширеному відтворенню людських ресурсів.

Виходячи із досвіду практичної діяльності підприємств, що надають житлово-комунальні послуги, можна із певним рівнем достовірності стверджувати, що невелика щорічна зміна тарифів справляла б відчутно менший негативний вплив на динаміку соціальної напруги в суспільстві. Цей висновок підтверджується і у працях таких вітчизняних дослідників проблем реформування житлово-комунального господарства, як В.П.Ніколаєв, Г.І. Оніщук та В.Г.Сахаєв. Проте, значення соціального чинника у наукових працях цих дослідників конкретизується лише кризь призму «задоволення перш за все загально-державних інтересів» [9; с.12], що суперечить кінцевій меті функціонування будь-якої економічної системи (в тому числі і української) — забезпеченню інтересів безпосередніх споживачів послуг.

Наявний рівень розвитку житлово-комунального господарства у нашій державі «не відповідає вимогам системного підходу, не реалізує повністю всі можливості місцевого самоуправління, а найголовніше — не приведений поки що у відповідність до вимог ринку і не дозволяє здійснювати ефективне регулювання та планування розвитку цього важливого сегмента сфери обслуговування» [5, с.4]. При цьому, важливість соціального аспекту діяльності суб'єктів господарювання, що надають житлово-комунальні послуги, особливо у регуляторних нормативно-правових актах відповідних органів місцевого самрядування свідомо нівелюється та ігнорується.

Метою дослідження є виявлення можливих резервів підвищення рівня задоволення потреб населення у послугах з обслуговування житлового фонду, водопостачання та водовідведення, тепlopостачання та гарячого водопостачання тощо. При цьому, за рухунок дії мультиплікаційного ефекту повинно забезпечува-

тися стабільне підвищення рівня благополуччя населення та, відповідно, відтворення людських ресурсів.

Пріоритетним завданням діяльності підприємств житлово-комунального господарства є надання житлово-комунальних послуг, які і визначають відповідну спеціалізацію цих суб'єктів господарювання, формують систему умов їх функціонування та позиціонують їх на відповідному ринку послуг.

Житлово-комунальні послуги — як категорія нормативно-правового забезпечення діяльності суб'єктів господарювання, що функціонують у даному сегменті, це «сукупність відповідних заходів, а також результат господарської діяльності, яка спрямована на забезпечення умов проживання та перебування мешканців у житлових і нежитлових приміщеннях, будинках і спорудах, комплексах будинків і споруд відповідно до нормативів, норм, стандартів, порядків та правил» [5, с.6]. Житлово-комунальне господарство регіону має комплексний характер і безпосередньо впливає на всі умови проживання, праці і відпочинку людей, що проживають на території даного регіону.

На основі теоретично обґрунтованих методів вирішення проблем розміщення і розвитку житлово-комунального господарства можна виділити деякі особливості цієї галузі, зокрема: спрямованість на задоволення першочергових потреб населення; високий рівень комплексності галузі; різноманітність форм підпорядкованості у територіальному розрізі; багатоланковість структури, специфічність критеріїв оцінки ефективності, висока залежність виробничої структури та організації управління від розмірів господарства; стохастичний характер процесів, що протікають у цій сфері господарювання.

Відповідно до Конституції України (стаття 47) держава створює умови, «за яких кожний громадянин має змогу побудувати житло, придбавати його у власність або брати в оренду» [8, с.35]. Громадянам, які потребують соціального захисту, житло надається державою та органами місцевого самоврядування безоплатно або за доступну для них плату відповідно до закону. Незважаючи на існуючі конституційні права, можна констатувати наявність житлової проблеми в Україні. У черзі на поліпшення житлових умов нараховується кілька мільйонів сімей, серед яких значна кількість користується правом його позачергового отримання. Не вирішується проблема отримання житла для молоді і молодих сімей. Недостатнє введення житла в експлуатацію зумовлене зменшенням інвестиційних можливостей виконавчих органів місцевих рад, підприємств та організацій через недостатність капіталовкладень, високу вартість кредитних ресурсів

комерційних банків та низьку платоспроможність населення, не підкріплену системою надійного довгострокового кредитування.

Вирішення зазначених проблем неможливе без урахування системи принципів функціонування підприємств житлово-комунального господарства **у сфері цінової і тарифної політики**:

1) нормативного регулювання надання житлово-комунальних послуг споживачам за цінами і тарифами, затвердженими в установленому законом порядку; 2) відповідності рівня цін і тарифів на житлово-комунальні послуги розміру економічно обґрунтованих витрат на їх виробництво; 3) відкритості, доступності та прозорості структури цін і тарифів для споживачів; 4) відповідності рівня оплати житлово-комунальних послуг їх наявності, кількості та якості; 5) відповідальності виконавців та виробників за недотримання вимог стандартів, нормативів, норм, порядків та правил; 6) гарантії соціального захисту населення при оплаті за житлово-комунальні послуги; 7) випередження зростання доходів населення порівняно із ростом цін і тарифів на житлово-комунальні послуги.

Слід зазначити, що принцип врахування соціального призначення галузі має стати одним з найважливіших. По суті, саме він визначає основні методи його дослідження — специфіку забезпечення основними фондами, фінансування, кредитування, ціноутворення, вплив на матеріально-технічне постачання, а також особливості економічного стимулювання. Важливим також є дотримання принципу максимальної економії часу населення, який передбачає «забезпечення відповідних умов комфортності для населення при одержанні послуг» [4, с.20]. Принцип посилення ролі побутового обслуговування та підвищення якості послуг набуває все більшого значення у реформуванні житлово-комунального господарства, тому що через нестачу коштів якість послуг погіршується, а в деяких випадках, якщо йде мова про недофінансування, обсяг наданих послуг у кілька разів менший від запланованого.

При розгляді питань соціальної ефективності функціонування підприємств житлово-комунального господарства, необхідним є її розгляд і як такої, що надає послуги, безпосередньо спрямовані на покращання умов праці та відпочинку населення. Відповідні показники, як правило, не піддаються об'єктивній вартісній оцінці і вимагають специфічних вимірників. Наприклад, покращання якості обслуговування житлового фонду може бути оцінене показником зменшення кількості заявок на певні види робіт, а також звернень та скарг від населення. Вимір даного критерія у вартісній формі можливий, але його точність, є сумнівною, як і коректність використання в плануванні розвитку економічних процесів та їх наслідків.

Необхідно зазначити, що до показників соціально-економічної ефективності житлово-комунального господарства повинні бути віднесені наступні: 1) збільшення житлової площі та площі прибудинкових територій, що обслуговується; 2) величина житлової та загальної площі на одного мешканця; 3) зростання благоустрою житлового фонду внаслідок покращання його інженерного забезпечення та зниження фізичного зносу; 4) ліквідація перебоїв у тепло-, водо-, газо-, електропостачанні та проблем з водовідведенням; 5) вчасне вивезення твердих побутових відходів; 6) підвищення якості твердого покриття міських шляхів та тротуарів; 7) раціоналізація маршрутів та зростання комфортності перевезень громадян міським пасажирським транспортом; 8) утримання в належному стані міських зелених насаджень та ін.

Література

1. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» // Урядовий кур'єр. — 1997. — 24 травня. — № 111. — С. 4.
2. Закон України «Про житлово-комунальні послуги» // Урядовий кур'єр. — 2004. — 03 серпня. — № 144. — С. 3.
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 14.02.2002 р. № 139 «Про схвалення Програми реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2002—2005 р. та на період до 2010 року» // <http://www.zakon1.rada.gov.ua>.
4. Андрушків Б., Кирич Н. Якщо власники квартир об'єднуються // Міське господарство України. — 2003. — № 3. — С. 20—21.
5. Бордюк Н. А у нас в квартирі газ, а у Вас? // Урядовий кур'єр. — 2001. — 7 січня. — С. 4.
6. Данилишин Б. Ілюзія та реалізм комунальної сфери // Урядовий кур'єр. — 2003. — 28 листопада. — С. 7.
7. Данилишин Б. Ілюзія та реалізм комунальної сфери // Урядовий кур'єр. — 2003. — 28 листопада. — С. 7.
8. Коваленко-Кужольна З.М. Вигідно: і державі, і працівнику, і споживачу... // Міське господарство України. — 2004. — № 1. — С. 35—36.
9. Кравченко В. Житлова проблема — оголений нерв суспільства // Дзеркало тижня. — 2002. — 21 вересня. — С. 11.
10. Полуянов В.П. Проблемы рыночного реформирования водопроводно-канализационного хозяйства Украины // Актуальні проблеми економіки. — 2004 р. — № 3. — С. 31—41.

Стаття надійшла до редакції 09.03.2007